

Bronnen selecteren op internet

Leerlingen krijgen vaak internetzoekopdrachten waarbij ze niet kritisch hoeven te zijn. De leerkracht is echter helemaal niet opgeleid om de gevonden sites te beoordelen op juistheid. Waar haalt de leerkracht die ervaring vandaan? In dit nummer aflevering 1.

Dirk Rommens

Je zou als leerkracht een stap voor moeten zijn op het surfgedrag van je leerlingen. Maar 'voor het eerst in de geschiedenis van het onderwijs zijn leraren hun leerlingen niet vanzelfsprekend voor; veel leerlingen beheersen de technische computervaardigheden beter dan hun leraren.' (Kristmundsson, 2000)

1. UITGANGSPUNTEN VOOR HET GEBRUIK VAN INTERNET

'Welke eisen stelt het gebruik van internet als informatiebron in de onderwijssituatie, met het oog op het ontwikkelen van valide en voor leerlingen betekenisvolle kennis?' Dit was ook het uitgangspunt van het onderzoek waarvan de neerslag te vinden is in Internet als informatiebron in het onderwijs: een verkenning van de literatuur (E. Kuiper, M. Volman en J. Terwel in Pedagogische Studiën, 81(6), 423-443).

In het eerste deel belichten we dit onderzoek, in het tweede deel zoeken we naar mogelijkheden om internetbronnen te evalueren, in het derde deel geven we voorbeelden van 'good practice' om te besluiten met de samenvatting van dit artikel. We doorspekken het geheel met enkele lessuggesties.

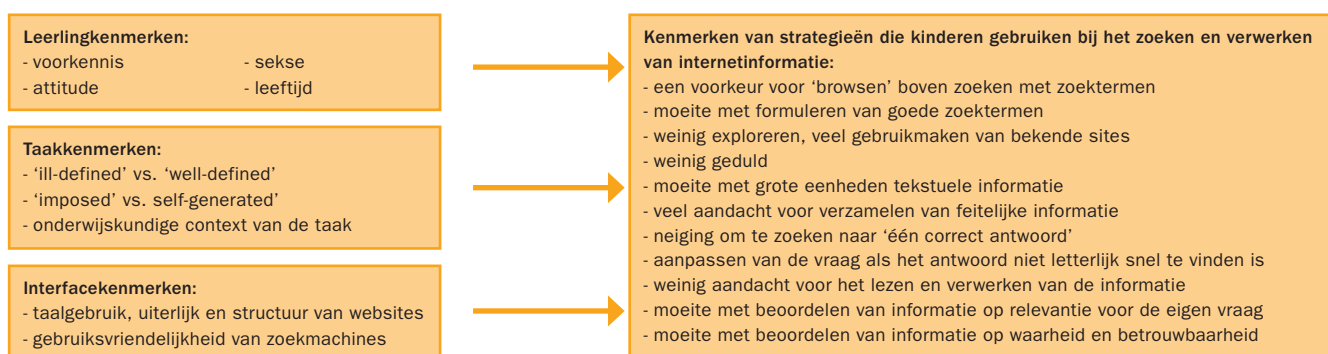
Werkelijkheid

Hoe het er in werkelijkheid aan toegaat bij zoekende kinderen en jongeren is, door de auteurs van het genoemde onderzoek, samengevat in Figuur 1 – daarbij is vooral de rechterkolom belangwekkend in het licht van onze benadering:

Uit de figuur blijkt duidelijk dat het niet zo is dat kinderen 'vanzelf' de vaardigheid verwerven om a) de gewenste informatie te vinden, b) die dan nog te verwerken tot diepgaande en betekenisvolle kennis en c) de betrouwbaarheid van de gevonden informatie te beoordelen.

Die doelen proberen te bereiken, is een belangrijke taak van de school. De opdracht van de leerkracht is niet te onderschatten, ook al omdat het een volledige nieuwe benadering is van het 'aanbrengen van leerstof'. Het is vandaag de dag niet de leerkracht die 'de waarheid' verkondigt, maar internet dat zoveel 'eigen waarheden' kent, dat leerlingen erin verloren lopen. Daar waar het houvast van de leerkracht een richtsnoer was voor de kinderen, komen de leerlingen in hun directe omgeving in contact met zoveel ongecontroleerde informatie, dat het de onzekerheid alleen maar versterkt. Handboeken, cursussen, woordenboeken, encyclopedieën zijn door zoveel mensen gecontroleerd dat ze weinig of geen foute informatie bevatten.

De eerste de beste onverlaat kan echter onzin vertellen op zijn website, en hij zal wellicht ook nog bijval krijgen. Zelfs bij Wikipedia (<http://nl.wikipedia.org/wiki>), de alom geprezen digitale encyclopedie, samengesteld door de gebruikers, wordt door een eigen ontwerper een vraagteken gesteld: er komt immers een 'tegenhanger' waarbij de inhoud gecontroleerd wordt op juistheid. En ik heb het hier nog niet over de verziekte geesten die binnendringen tot in de slaapkamers van onze >>

Figuur 1 Samenvattend overzicht van de aspecten van het zoekgedrag van kinderen op internet

kinderen. (Eerste suggestie: plaats de computer liever in de leefkamer, dan heb je vanzelf 'sociale controle' op het surfgedrag van de kinderen).

Censureren

Onderzoekers zijn het erover eens dat het censureren (filters aanbrenge) enkel een maatregel kan zijn voor de allerkleinste surfers. Het grote en uitdagende werk is dat van begeleiding door de leerkrachten op school... en de ouders thuis. (Het is al doorgedrongen bij instanties dat je ook in een opleiding moet voorzien als je iemand een internetverbinding verkoopt).

Ook hier kunnen we het overzicht van de onderzoekers aanhalen om de richting aan te geven voor doelmatig internetgebruik – de onderste kolom geeft een aantal strategieën aan:

Kenmerken van internet:

- omvang en actualiteit: informatie is moeilijk te lokaliseren en te beoordelen
- toegankelijkheid: informatie is afkomstig van zeer verschillende bronnen
- hypertext: teksten zijn niet lineair opgebouwd; 'links' hebben een belangrijke functie
- visuele karakter: beeldmateriaal is mede bepalend voor betekenis van de informatie

Kenmerken van begeleiding van leerlingen:

- leerlingen ondersteunen bij verwerven van 'critical thinking skills': leren beoordelen van relevantie en betrouwbaarheid van internetinformatie met het oog op de eigen onderzoeksvraag
- leerlingen goede zoekvaardigheden aanleren
- aanbieden van strategieën voor begrijpend lezen die afgestemd zijn op internetgebruik
- aandacht voor de specifieke functie van beeldmateriaal
- internetopdrachten aanbieden binnen een onderzoeksgerichte curriculumcontext: het zoeken naar informatie heeft een functie
- rekening houden met de invloed van leerlingkenmerken en taakkenmerken op zoekstrategieën

Figuur 2 Overzicht van de bevindingen uit de literatuur met betrekking tot de gevolgen van internetkenmerken voor de gewenste begeleiding van leerlingen

De specifieke taak voor de leerkrachten Nederlands is hierbij niet te onderschatten. Hun opleiding was gericht op het lineaire lezen, zeg maar het benaderen van teksten die zich regel na regel, bladzijde na bladzijde voor de ogen, en bij voorkeur op papier, zich enkel 'als dode letter' laten lezen.

Hoe anders is de levendigheid van de hypertext op internet, met andere woorden: hoe anders lezen de leerlingen van hun scherm! Hoe ver verwijderd staat de opleiding van leerkrachten van het huidige 'leesgedrag' van jongeren?

De onderzoekers stellen een aantal aanbevelingen voor die we zelf in de dagelijkse lespraktijk kunnen (proberen te) integreren. Drie aanbevelingen die ik wil onderstrepen.

1 Het ontwerpen van leeromgevingen waarin het gebruik van internet als informatiebron is ingebed in een onderzoeksgerichte curriculumcontext. Er wordt hier gezinspeeld op het idee dat het samenwerken met collega's van diverse vakdisciplines

en het integreren van vakken een toegevoegde waarde biedt aan het internetgebruik.

2 Het bevorderen van de ontwikkeling van dergelijke complexe vaardigheden; we denken hier aan het begrijpend lezen ('critical reading skills') in de taalvakken.

3 Het omzetten in modellen voor de begeleiding van leerlingen. De 'good practices' die je op het internet kunt vinden. Het is in dit perspectief dat wij deze materie in het derde deel concreet benaderen.

In het decembernummer van COS deel 2 van dit artikel: zoeken naar mogelijkheden om internetbronnen te evalueren. <<

